

DEZE MAAND

Bert Vuysje: **1971: somber jazzjaar. Pag. 3**

Peter Moreé: **Blue Movie. Pag. 6 en 7**

Rien Robijns: **Gesprek met Eric Herfst. Pag. 8 en 9**

Krijgstucht

Het hoog militair gerechtshof heeft gesproken: Wim Schul en Hans Dona zijn veroordeeld tot drie maanden tuchtklasse Nieuwersluis. Wat zij schreven (of lieten schrijven) in Alarm 8 wordt dus ook door het H.M.G. als krijgstuichtondermijnd beschouwd. Wie de wet op de krijgstuicht en het reglement betreffende de krijgstuicht wel eens heeft ingekeken zal zich daarover niet verbazen.

Zo luidt art. 2 van het reglement betreffende de krijgstuicht:

„De ondergeschiktheid is de ziel van de militaire dienst. Derhalve is elke militair van wat rang of stand hij zij, gehouden zijn meerdere in de dienst alle eerbied en gehoorzaamheid te bewijzen. Hij zal ook buiten dienst zijn meerdere als zodanig erkennen en zich tegenover hem eerbiedig gedragen”.

Art. 20, lid 1, luidt dan nog:

„De militair is verboden zich zowel buiten als in tegenwoordigheid van zijn meerderen door onwilligheid, lijdelijk verzet of op andere wijze onvergenoegd te betonen over de dienst in het algemeen of over bepaalde dienstbevelen of dienstvoorschriften, of wel door morren of op andere wijze ontevredenheid, feitelijk of lijdelijk verzet onder zijn kameraden aan te kweken of daartoe aan te sporen of aanleiding te geven”.

Wie dit soort uitspraken legt naast de gewraakte zinnen in Alarm 8 zal wel niet zo heel veel moeite hebben om de gewraakte zinnen krijgstuichtondermijnd te noemen.

Nu staan er in het reglement betreffende de krijgstuicht wel meer van dit soort uitspraken, waaraan overigens niemand zich houdt en die toch niet tot strafoplegging leiden.

Een aardig voorbeeld is art. 8, lid 4:

„Hij (de militair) zal zich te allen tijde behoorlijk gedragen overeenkomstig de waardigheid van de militaire stand, bij voorkeur zich geheel onthouden van het gebruik van sterke drank en ook in de omgang met burgers een voorbeeld zijn van ordelijk en goed zedelijk gedrag, hulpvaardigheid en menslievendheid”.

Je mag er niet aan denken dat dit artikel met dezelfde ijver zou worden toegepast als de artikelen op grond waarvan Schul en Dona zijn gestraft. En daarmee komen we op de tweede kant van de zaak, de strafmaat! Zelfs als het hoog militair gerechtshof meende dat er terecht op grond van de bestaande wetgeving en reglementering gestraft was had het door het aangeven van een milde strafmaat kunnen duidelijk maken dat het enige relativering bij de toepassing van de geciteerde artikelen nodig vond.

Maar niets daarvan (de ene maand die Wim Schul is kwijtgescholden laten we maar buiten beschouwing)! En daarmee heeft het H.M.G. zich gesteld aan de zijde van militaire kommandanten die keihard willen optreden tegen militairen die zich aan de verouderde artikelen van het reglement op de krijgstuicht niet langer kunnen of willen houden.

Aan de andere kant hebben we dezer dagen van de VVDM gehoord dat zij verder overleg met militaire autoriteiten zinloos vindt en ook harerzijds tot andersoortige actie zal overgaan.

Wie zich de vraag stelt wie als overwinnaar uit deze eskalatie te voorschijn zal komen, kunnen wij het antwoord wel alvast geven: op korte termijn de kommandanten want zij kunnen door strenge straffen heel wat mensen intimideren, op langere termijn de VVDM want op deze weg voortgaande zal de krijgsmacht van dag op dag minder populair worden in Nederland. Wie dat laatste wenst kan verheugd zijn met de huidige situatie!

Er is een crisis op handen. En daarom zullen nu de regering en het parlement moeten ingrijpen. Er zal op heel korte termijn een zodanige verandering moeten komen van inhoud en formulering van de krijgstuicht dat dit soort zaken niet langer mogelijk zijn. Als regering en parlement daarin niet slagen dan hebben ze op rampzalige manier gefaald zowel tegenover de mensen als tegenover het apparaat.

Moge ons dat niet overkomen.

RED.

ego

Maandblad van de humanistische geestelijke verzorging voor militairen

Nr. 12, december 1971

10de jaargang

Redacteur: H. Lips, Hoofdraadsman

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis, Hoofdstr. 84,
Driebergen
telefoon 03438 — 2878

Vaste medewerkers:

Jan Haasbroek
Wim Jesse
Peter J. Morée
Rien Robijns
Bert Vuijsje
Tom Weerheijm
Dick Zaal

Abonnementsprijs f 6,— per jaar, te storten op postgiro-rekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen
Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

Bij de voorplaat:

Ook dit is de Jordaan. Waar ter wereld vindt u een dergelijke ober? Barton C. van Flymen ontmoette haar in één van de vele 'bruine' cafés.

1971: een somber jazzjaar

Zonder enige twijfel zal 1971 in de jazzgeschiedenis in de allereerste plaats geboekstaafd worden als het jaar waarin *Louis Armstrong* overleed.

Het verlies van de 71-jarige trompettist, die halverwege de jaren twintig vrijwel in zijn eentje de jazz naar een volwassen muzikaal niveau tilde, is op zichzelf al voldoende reden om de balans van het afgelopen jaar naar de droevige kant te laten doorslaan. Maar ook de situatie binnen de diverse jazz-stijlen die na *Armstrong's* glorie-tijd opkwamen, gaf in 1971 weinig aanleiding tot vrolijkheid.

De avant-garde-jazz staat er waarschijnlijk het somberste voor. In het begin van de jaren zestig, toen musici als *John Coltrane*, *Albert Ayler*, *Cecil Taylor* en *Ornette Coleman* met schijnbaar niet te stuiten energie aan nieuwe jazzvormen werkten, heerste alom een gevoel van hoopvolle verwachting: binnenkort zou het echt gaan beginnen, dan zouden de nieuwe musici definitief doorbreken naar een breed publiek, en dan zou er pas eens jazz gemaakt worden! Tien jaar later kun je alleen maar constateren, dat die doorbraak — zeker in Amerika — totaal is uitgebleven. Een trieste ontwikkeling, die waarschijnlijk ten dele het gevolg is van de maatschappelijke en economische machtsverhoudingen in de VS (de muziekindustrie die de zwarte avant-garde-jazz eigenlijk nooit een eerlijke kans heeft gegeven), en die voor een ander deel terug te voeren is op het ontijdige overlijden, in 1967, van de enige avant-gardist die in wijde kring respect en waardering genoot: *John Coltrane*.

Inmiddels is een nieuw decennium begonnen, wat in de jazz vanouds betekent dat er een nieuwe stijl zou moeten komen om de plaats in te nemen van de tot historie geworden jazzvorm van de vorige tien jaar. Dat nieuwe jazz-genre begint inderdaad zichtbaar te worden, maar of de jazzliefhebbers met die vernieuwing blij moeten zijn, is hoogst twijfelachtig.

Zoals in vroegere stadia van de jazz-ontwikkeling al een paar keer eerder was gebeurd, is het ook nu trompettist *Miles Davis* (45) geweest, die de stoot tot de nieuwe ontwikkeling heeft gegeven. Zijn dubbelalbum „*Bitches Brew*” op CBS was een poging tot synthese tussen de jazz en de (geëlektrificeerde) rock-muziek, die in Amerika onvoorstelbaar veel dollars in het laatste bracht.

Sinds dat ongelooflijke commerciële succes bijveren vele tientallen prominente jazzgroepen zich om de Miles-mode na te apen: ze halen óók een elektrische piano en een elektrische bas in hun ritmesectie, en ze gaan óók melodisch en harmonisch bloedarme

thema's op basis van een dreunend rock-ritme spelen. Een situatie die zich laat vergelijken met *profvoetballers* die onder druk van de afnemende toeschouwersaantallen het dan in hemelsnaam maar eens met *honkbal* gaan proberen. Want Miles mag dan, zeker op „*Bitches Brew*”, uit het mengelmoesje van muzikale elementen nog een redelijk interessant geheel smeden, bij mindere goden leidt die geforceerde stijlwisseling tot meer dan bedroevende artistieke resultaten. Een interview in het blad *Down Beat* met de president-directeur van Miles' Amerikaanse platenmaatschappij Columbia werpt achteraf een verhelderend licht op de mechanismen (om maar niet te spreken van machinaties) die voor het ontstaan van de rock-jazz verantwoordelijk zijn geweest. Directeur *Clive Davis* (blank, geen familie van de zwarte Miles) vertelt hoe hij de trompettist, in alle beleefdheid, het mes op de keel zette: „Ik drong er bij hem op aan om zijn muziek te veranderen, om voor een breder publiek te gaan spelen. Na een eerste explosie, waarbij hij ons vroeg zijn contract ongedaan te maken, omdat hij niet in gelegenheden als de *Fillmore* (voormalig rock-paleis, B.V.) wilde optreden, belde hij me op om te zeggen dat hij bereid was deze nieuwe weg in te slaan.” Miles had ook eens het lef moeten hebben om dat dictaat van zijn platenbaas te weigeren. *Clive Davis*: „Ik zeg altijd: gebruik je genie, communiceer meer met je publiek, gebruik nieuwe instrumentaties, breng je muzikale ideeën naar nieuwe mensen toe. Als een muzikant daar geen zin in heeft, heb ik er geen zin in om die muzikant platen voor ons te laten maken.” Een muzikale rage, die de jazz voor de komende jaren in een artistiek hoogst ongunstige richting dreigt te stuwten, is dus voor 99 procent het gevolg geweest van een „geniale ingeving” in het brein van een keiharde zakenman uit de platen-business.

HISTORIE

Is de situatie voor de avant-garde-jazz in Amerika vrijwel uitzichtloos, in Europa liggen de zaken gelukkig iets gunstiger. Vooral in Frankrijk zijn een aantal onafhankelijke platenmerken actief, die de avant-garde-jazz van de laatste jaren tenminste enigermate voor de historie hebben vastgelegd. Op het label BYG (helaas niet meer in Nederland te koop) verschenen een stuk of dertig (!) LP's van prominenten als *Archie Shepp*, *Sunny Murray*, *Don Cherry*, *Sonny Sharrock* en de *AACM-musici* uit Chicago. En *RCA Shandar* is begonnen met een prachtige serie platen van (wijlen) *Albert Ayler*, *Sun Ra* en *Cecil Taylor*, die ge-

lukkig wel in ons land geïmporteerd worden. In Nederland is het de *Instant Composers Pool* (een onafhankelijk opererend muzikanten-collectief), die er de afgelopen jaren voor heeft gezorgd, dat de Nederlandse avant-garde-jazz uitvoerig op langspeelplaten is gedocumenteerd. De 10 ICP-LP's die tot nu toe verschenen, bewijzen dat de nieuwe jazz uit ons eigen land nauwelijks meer onder doet voor wat er uit Amerika op dat gebied tot ons komt. Wie het sombere jaar 1971 toch nog met een positieve jazz-daad wil besluiten, kan niet beter doen dan de tiende ICP-plaat bestellen: de lang verbeide duo-LP van *Misha Mengelberg* en *Han Bennink*, die volledig aan de hooggespannen verwachtingen voldoet. (ICP 010 wordt toegestuurd na overmaking van f12,— op postgiro 789553, t.n.v. ICP Records, Vinkenslag 22, De Hoef (U).

BERT VUIJSJE

Poging tot verduidelijking

Op 12 oktober 1971 zonden de humanistische raadslieden en vormingsleiders in de strijdkrachten de volgende brief aan de minister van defensie:

*„Excellentie,
De humanistische raadslieden en vormingsleiders in de strijdkrachten hebben kennisgenomen van de straf, die vier militairen in de Generaal Spoor-kazerne te Ermelo is opgelegd n.a.v. het redigeren en verspreiden van het afdelingsblad „Alarm” no. 8 van de V.v.D.M., en willen zich gaarne met het volgende tot u wenden:*

- 1. Wij zijn bijzonder verontrust door het feit dat door dit geval en soortgelijke gevallen de vrije meningsuiting van militairen wordt beperkt.*
 - 2. Wij zijn van mening dat de in deze gevallen toegepaste bepalingen van de wet op de krijgstucht leiden tot maatregelen, die wij in strijd achten met het fundamenteel menselijk recht op vrije meningsuiting.*
 - 3. Wij zijn van oordeel dat voor militairen t.a.v. de vrije meningsuiting behoort te gelden, dat eventuele strafbaarheid dient te worden vastgesteld door de onafhankelijke rechter.*
 - 4. Wij verzoeken u daarom nadrukkelijk maatregelen te nemen opdat in het door ons gesignaleerde geval — en in mogelijke andere gevallen — gehandeld wordt zoals door ons aangegeven in punt 3.*
 - 5. Omdat het hier om een zaak gaat van algemeen belang, menen wij er goed aan te doen afschriften van deze brief te doen toekomen aan Kamerleden, militaire commandanten en publiciteitsmedia, en hem ter verspreiding op te nemen in ons maandblad EGO.*
- 12 oktober 1971

Hoogachtend,”

Na het verschijnen van deze brief hebben ons een aantal reacties bereikt die ons reden geven voor de onderstaande poging tot verduidelijking. Het kernpunt van de brief is onze mening dat door genoemde strafzaak het recht van vrije meningsuiting voor militairen wordt beperkt. Het moge waar zijn dat het recht van vrije meningsuiting voor militairen wordt erkend en bovendien voor alle staatsburgers in de Grondwet wordt gegarandeerd, maar als door toepassing van bepaalde artikelen van de wet (het reglement) op de krijgstucht militairen worden gestraft voor uitlatingen die in de burger-samenleving niet strafbaar zijn dan kan wel degelijk gesproken worden van een beperking van het recht van vrije meningsuiting van militairen.

Wij menen dat dat in de in onze brief genoemde strafzaak het geval is. Wij menen bovendien dat de wet (het reglement) op de krijgstucht zodanig

zal moeten worden veranderd, dat met een beroep op deze wet (reglement) een inperking van het recht van vrije meningsuiting niet langer mogelijk is.

Het bovenstaande betekent niet dat daarna militairen ongestraft kunnen zeggen of schrijven wat ze willen, zij blijven zoals alle staatsburgers onderworpen aan de bepalingen van het wetboek van strafrecht.

Wij erkennen verder dat binnen de strijdkrachten de mogelijkheid moet bestaan tot handhaving van discipline maar wij menen dat dat in vredetijd niet mag leiden tot de inperking van fundamentele menselijke rechten. Wij waren in dit bijzondere geval bovendien geschokt door de zwaarte van de straf. Het is ons natuurlijk bekend dat de gestraften in beroep kunnen gaan bij het hoog militair gerechtshof (en dat ook hebben gedaan) maar dat neemt niet weg dat mensen kunnen worden geschokt door het opleggen van een straf op ieder niveau van de rechtsbedeling.

Wij weten dat de betrokken militairen al eerder voor soortgelijke gevallen waren gestraft maar het ging toen dus eveneens om zaken die betrekking hebben op het recht van vrije meningsuiting.

De humanistische raadslieden achten het bepaald niet hun taak om voortdurend waarschuwend en kritiserend op te treden t.a.v. allerlei gebeurtenissen die binnen de strijdkrachten plaats vinden maar als dingen gebeuren of dreigen te gebeuren die wij menselijk onaanvaardbaar achten dan zouden we zowel aan onze opdracht als aan ons geweten verzaken als we zwegen.

Humanistische geestelijke verzorging is een terzijde staan van mensen op een zodanige wijze dat daardoor een rijkere menselijke ontplooiing mogelijk wordt. Een dergelijke geestelijke verzorging kan en mag zich niet beperken tot theoretiseren over menselijke mogelijkheden maar zal actief moeten worden daar waar in de praktijk des levens menselijke mogelijkheden tot ontplooiing geschonden dreigen te worden. Dat geldt voor het werk van humanistische raadslieden op allerlei

plaatsen in de maatschappij, in gevangenissen, in ziekenhuizen, in bedrijven en eveneens in de militaire samenleving. Wie ons dat recht ontzegt toont te weinig begrip voor de doelstellingen van de humanistische geestelijke verzorging.

Als men zich wil uitspreken is het gewenst dat te doen op de juiste plaats en op gepaste wijze. In een strafzaak kan men zich dan afvragen of het niet beter is met spreken te wachten tot het laatste rechtscollege zijn oordeel heeft geveld. In vele gevallen zal dat inderdaad zo zijn. Maar heel anders wordt het als in een strafzaak algemene menselijke rechten aan de orde komen en als men meent dat de wetten en de toepassing daarvan een schending van die rechten betekenen. Dan moet men spreken, niet omdat de rechters niet deugen maar omdat het recht niet deugt.

De rechters behoeven een dergelijke discussie niet langs zich heen te laten gaan maar zij zullen zich bewust moeten zijn dat zij met wetten en een redelijke en menselijke toepassing daarvan te maken hebben. Daarom is het juist zo belangrijk dat er onafhankelijke rechters zijn.

Men kan zich ook afvragen of het voor geestelijke verzorgers in de strijdkrachten niet beter is hun grieven langs de interne kanalen te spuien. Dat zal inderdaad vaak een goede weg zijn. Maar het zou niet altijd juist zijn. Juist als het gaat om belangrijke zaken moet de geestelijk verzorger weten dat hij er is voor de mensen en dat die mensen het recht hebben zijn mening te kennen.

Als het inderdaad gaat om zaken die men moet afwijzen omdat men ze menselijk onaanvaardbaar acht dan kan men dat niet uitsluitend doen langs de interne weg. De militairen behoren dan te weten hoe de geestelijk verzorger erover denkt en ook de burgers buiten de strijdkrachten dienen dat te weten. In het algemeen zal de geestelijk verzorger, door de aard van zijn werk, niet gauw in de openbaarheid treden. Als hij het toch doet dan gebeurt dat eigenlijk altijd in een zekere nood, hij kan niet anders dan anderen deelgenoot maken van zijn zorgen en zijn protest. Wie dat aanziet voor een poging om „populariteit” te winnen doet onrecht aan de eerlijke overtuiging van geestelijke verzorgers.

S. v. d. Belt, H. Bos, M. Dekkinga, J. Duijnhouwer, C. J. van Es, H. Grim, W. Heijl (Tj. Krips, H. J. J. Lips, D. G. S. Nyessen, H. J. van Sandwijk, H. Schonk, A. Struyk, W. J. Stuyver, J. G. F. Troost, A. Zoetebier.

De humanistische raadslieden en vormingsleiders in de strijdkrachten.

Schaatsploeg dames weer in opspraak

Klaas Visser

De vrede is getekend. Er is weer rust in de schaatswereld. De dameskernploeg die vorige maand met een verschrikkelijke knal uit elkaar plofte is niet in de oude vorm hersteld. De dames van de kernploeg zullen zich wanneer aan het eind van deze maand de Nederlandse B-kampioenschappen gehouden zullen worden kunnen plaatsen in de kernploeg. De eerste zeven van het kampioenschap worden uitgenodigd. Dan pas, en opnieuw zal de TC van de KNSB bekijken of er alsnog een nieuwe kernploeg geformeerd zal worden. En... wie de opvolger van de Fries Egbert van der Ploeg wordt.

En zo heeft de damesselectie in vier jaar tijd haar derde trainer versleten. De beslissing van de bond om de ploeg te ontbinden is te begrijpen. Trouwens de KNSB, in dit geval de TC, speelde toch al heel lang met het plan om tot gedecentraliseerde trainingen over te gaan. Voorzitter Wynia, de arbeidzame Fries daarover: „Ik wil niet zeggen dat we het die kant bewust hebben opgestuurd. Kees Broekman, de vroegere trainer van de dames, had dit plan ook al eens geopperd. Dit komt dus wel van pas, ook al is de schaatsbond bij ruzies niet gebaat.”

Laten we de film nog eens terugdraaien. De eerste ruzie tussen de Nederlandse damestop en een trainer ontstond tijdens de Olympische Winterspelen in Grenoble. De heer Zwanenburg beter bekend als „ome Piet” en geestelijke vader van veel Nederlands toptalent, kreeg het aan de stok met de meisjes. Het leeftijdsverschil was te groot. „Ome Piet begrijpt ons niet meer”, zei woordvoerder Carry Geysen. „We willen liever een jonge trainer”.

Knieval

Wel de KNSB voldeed aan dit verzoek, maar niet van harte. Het voelde dit als een knieval tegenover de dames. In Italië vond men uiteindelijk Kees Broekman, die daar jarenlang met de Italiaanse hardrijders had gewerkt, maar weinig resultaat boekte omdat zijn ploeg niet met al te veel talent begiftigd was. Kees wilde best en kwam. Maar ook hij hield het niet langer uit dan twee jaar. „Kees Broekman kan ons niet genoeg oppeppen. Broekman is te zacht,” zo zeiden de dames. „Hij durft je nooit op een strak schema te laten vertrekken.”

Hoewel de stemming in de ploeg niet gelijklopend was (sommige meisjes wilden ook dit seizoen nog wel met Broekman in zee) viel Broekman toch. Na lang speuren vond de bond de Friese gymnastiekleraar Van der Ploeg bereid de zaak over te nemen. Vanaf het

eerste ogenblik heeft de damesploeg tegen deze benoeming geageerd. Stien Baas-Kaiser: „We wilden toen wel inspraak. Het is toch te gek dat je in deze tijd helemaal niet mee mag beslissen. Dat is gewoon ouderwets.” De bond, beter de LTC en de directeur van het bondsbureau de heer Comello realiseerden zich toen niet dat na een half jaar de verbintenis zou worden verbroken. De kernploeg kreeg in die moeilijke periode een spreekverbod. Tijdsduur: een jaar. De KNSB stelde de dames gerust met: „De heer van der Ploeg is een goede trainer. Wacht nou rustig af. Alles komt goed.”

Ogen open

Hoewel het vertrouwen zeker niet volledig was, accepteerde de kernploeg de heer van der Ploeg wel. Maar in Inzell gingen de ogen van de dames goed open. Daar bleek namelijk dat Van der Ploeg als schaatsenrijder helemaal niet uit de voeten kon. Zelfs een bocht nemen, één van de meest essentiële punten in het schaatsenrijden, bleek hij niet te beheersen. Nu is de eigen vaardigheid van een trainer niet altijd bepalend voor zijn werk als trainer-coach. Het is best voor te stellen dat iemand die nimmer de top in een bepaalde sport heeft gehaald als trainer-coach een hele grote zou kunnen worden. Maar gezien de twijfel die reeds bestond en het feit dat Van der Ploeg in de ogen van de dames met de vreemdste opdrachten kwam, was dit gebrek aan eigen vaardigheid de druppel die de emmer deed overlopen.

Na deze onverkwikkelijke zaak die eigenlijk te voorzien is geweest stonden de bond en de rijdsters nog verder van elkaar dan ooit tevoren. De dames werden ondergebracht in de gewestelijke ploegen. En nu zijn het Klaas Visser (Friesland), Wim Visser (Drente), Henk Lamberts (Overijssel) en Gerard Maarse (Noord- en Zuid-Holland) die de damestop moeten klaarstomen voor de grote toernooien. Het ligt voor de hand dat één van dit viertal de eenmaal gekozen kernploeg mag voorbereiden op het Nederlands kampioenschap, EK, WK en Olympische Spelen.

En wie wordt het? Als ik heel eerlijk moet zijn zeg ik: geen idee. Maar de man die de meeste kans heeft is ongetwijfeld Gerard Maarse. Voor de bond zou zijn benoeming geen punt van discussie worden. Voor de meisjes? Misschien? Ze zullen zich echter wel moeten realiseren dat na eind december er geen tijd meer is om ruzies bij te leggen. Dan is het schaatsseizoen reeds volop in gang.

WIM JESSE

SPORT

Blue Movie

"...jazeker, de fout is dat als de keuring in je film knipt je geen film meer over hebt". Deze recht-voor-z'n-raap-uitspraak is van filmmaker, -regisseur en -producer Wim Verstappen in een interview dat schrijfster Eva Hoornik met hem had en staat afgedrukt in een van de laatste nummers van Skoop.

Het was niet de enige aandacht die de Skoop-redactie besteedde aan filmman Wim Verstappen, zij ging voortnamelijk in op de reacties van het duo Verstappen-de la Parra (Pim) naar aanleiding van het rapport van de Centrale commissie voor de filmkeuring, die in eerste instantie de film BLUE MOVIE ongeschikt achtte voor openbare vertoning, maar na een doorwrocht tegenrapport van het duo toch door de knieën ging.

De strubbelingen achter de schermen zijn een zeer groot deel van het filmkijkende publiek onbekend. Daarom waag ik het er maar op toch een kleine uiteenzetting te geven over het welles-nietes tussen het Duo en de commissie voor de filmkeuring.

De commissie onder voorzitterschap van de heer J. C. Schuller achtte Blue Movie per stencil (dd. 25 mei 1971 film no. 499; niet toegelaten voor openbare vertoning, omdat „de uitbeelding van bepaalde scènes en de vertoning van gedeelten van pornografische films en scènes in deze film in strijd zijn met de goede zeden”. Aldus het korte commentaar van de heren (en dames).

Reactie

Verstappen en de la Parra, verenigd in Scorpio Films N.V., reageerden bliksemsnel. Nietwaar, zo'n film maken kost niet niks en je maakt tenslotte een film niet voor de keuringscommissie alléén. 2 juli reeds ontving deze

commissie een brief, waaruit ik deze passage haal: „Een zaak die ons aan deze toelichting zelf mateloos stoort is het accent dat op „pornografie” valt. Blue Movie is namelijk in de grond van de zaak gewoon een *lieve* film. Wij nemen aan dat u van de Filmkeuring dit ook zult zien”. Ingesloten trof de commissie een aantal bijlagen, waarin met veel woorden werd duidelijk gemaakt dat de centrale commissie voor de filmkeuring het helemaal maar dan ook helemaal bij het verkeerde eind had.

Het moest deze commissie wel opvallen dat het door Verstappen en de la Parra opgestuurde materiaal niet ging over de film zelf, maar over de achtergronden die in Blue Movie zijn geschetst. Het materiaal bestond onder meer uit reproducties van sex-blaadjes, teksten uit tijdschriften, schoolradio-dia's beelden uit semi-openbaar in Nederland vertoonde pornografische films, enz. Een gedeelte van het materiaal handelde over een rapport dat een Amerikaanse commissie ter bestudering van de onzedelijkheid en de pornografie had laten neerleggen in een boekje (in elke goede boekhandel verkrijgbaar voor een

tientje), waarin o.m. werd geconcludeerd dat er in het geheel geen maatschappelijke of persoonlijke schade het gevolg is van pornografie.

Keurig stencil

Kortom, de commissie bezweek voor alle argumenten en stuurde Scorpio Films NV opnieuw een keurig stencil met daarin de bemerking dat de film voor vertoning was vrijgegeven „zonder een enkele coupure” (zie ook de aanhef). Maar deze commissie hield uiteraard een behoudende slag om de arm. Want „toelating van Blue Movie hoeft niet te betekenen dat voortaan alle films, met dergelijke schokkende beelden, zullen worden toegelaten”.

Wie de moeite wil nemen de (ook commerciële) gedachtenwereld van Wim Verstappen en Pim de la Parra te leren kennen, moet na het zien van Blue Movie maar eens hun op schrift vastgelegde uiteenzetting zien te bemachtigen. (Skoop, jaargang 7, nr. 6.)

Blue Movie zelf is het aankijken meer dan waard. De film is gesitueerd in de Amsterdamse Bijlmer, bekend oord van sociale én seksuele frustraties. Hoofdrolspeeler Hugo Metsers dwaalt daar rond tussen eenkennige en eenzellige flatbewoners, zoekend naar grip en liefde. Sex vindt hij daar overvloedig, liefde niet. Totdat hij na talloze omzwervingen verliefd wordt op ene Julia (Ine Veen). Maar als de daad na het woord komt, blijkt hij impotent. De film geeft ons een duidelijk beeld van de seksuele vrijheid die er momenteel in Nederland bestaat, maar toont tevens aan dat sex alléén niet de oplossing is voor het sociale probleem. Blue Movie blijkt bij navraag voor de meesten echter wel degelijk een verkapt porno-film. Hetzij zo, hopelijk gaan die mensen eerst even naar deze film, om later hun kritiek te spuien. Het kan geen kwaad hoor.

PETER J. MORÉE

FILM

Boven: Hugo Metsers (onder), liefde bedrijvend in een van de flatspelonken

Rechtsboven: Hugo Metsers en Marijke Boonstra, liefde in de lift

Rechtsonder: Hugo Metsers met zijn enige liefde: Ina Veen plus kind (van haar)

Filmroddels

PRINSES Ira von Furstenberg is een beeldschone vrouw. Ze was en is vaak op society-feestjes, vroeger als prinses, tegenwoordig als filmster. Daar ik nog geen enkele film met haar erin heb gezien, moet ik afgaan op een bericht in Films and filming dat de prinses nu eindelijk eens een hoofdrol mag spelen. De titel is Vecinos Vecinismos, de Spaanse regisseur Pedro Lazagz heeft op zich genomen in Madrid de schone Ira op het celluloid vast te leggen.

RINGO STARR heeft een plaat laten uitbrengen van de door hem geschreven en gecomponeerde titelsong in de film Blindman. Ringo speelt ook in Blindman, naast Tony Anthony, Lloyd Battista, Magda Komopka en Agneta Eckemyr.

I WANT TO LIVE-ster Susan Hayward zal met William Holden en Ernest Borgnine voor de camera's optreden van Daniel Mann in The Revengers. Susan vervangt Mary Ure, die aanvankelijk de rol zou spelen, maar helaas nog gebonden zat aan een contract om op te treden in een nieuw toneelstuk van Harold Pinter.

EEN ACTEUR staat eigenlijk voor niets. Nu moet de bewierookte George C. Scott (Patton) in Rage opeens het Leger gaan bestrijden. Want Scott moet daarin een Amerikaanse boer uitbeelden wiens land is vernield en wiens zoon is omgekomen. Allemaal de schuld van het Leger, vindt Patton, pardon Scott.

NA DE Love Story-songbooks (legio versies), de lipsticks, de T-shirts, en de basis-roman is er eindelijk een boekje over de totstandkoming van de film zelf. Nicholas Meyer schreef het. Wie wil het hebben...?

SHIRLEY BASSEY zal de titel-song voor haar rekening nemen van de laatste James Bond-film Diamonds are forever.

LUIS BUNUEL heeft een kleine woordenwisseling gehad met producent Serge Silberman over het scenario van Le charme discret de la bourgeoisie. Wat er besproken is vermeldt de historie niet, wel dat de film een komische satire wordt op de moderne samenleving, geportretteerd als wreed, maar met mededogen. De film gaat nog dit jaar in produktie.

TWEE Scenario-schrijvers zijn er aan te pas gekomen voor Charles Aznavour en Robert Hossein een dragelijk script te vervaardigen dat onder regie van Jean Larriaga wordt uitgebracht als La part des lions. Het gaat over brute berovingen en wat dies meer zij; Michel Constantin speelt erin een agent, Raymond Pellegrin is een gangster-baas. Elsa Martinelli krijgt de enige vrouwelijke rol.

THE ASSASSINATION of Trotsky (De moord op Trotski) zal door niemand minder dan Joseph Losey worden geregisseerd: Richard Burton speelt de hoofdrol. Het vroegere echtpaar Alain Delon-Romy Schneider speelt de meest belangrijke bijrollen. De filmversie van het verhaal is van de hand van Nicholas Mosley.

DAT SPANJE zich niet druk maakt om welke (toeristische?) boycot dan ook, moge blijken uit de snel stijgende belangstelling van de heren filmmakers en wel voornamelijk de western-producenten. Want steeds meer regisseurs zien in dit land legio mogelijkheden (en géén moeilijkheden) hun acteurs en actrices in een bar en boos landschap te laten schitteren. De Italiaanse regisseur Duccio Tessari zal Los Guerilleros verfilmen met de medewerking van Eli Wallach, Franco Nero en Lynn Redgrave. En alles geschiedt mede onder het mom van: 'Is daar helemaal niet duur...'

HARDY KRUGER, de acteur die zoveel safari's door zijn film metselt, heeft ook aan kinderen gedacht. Voor hen schreef hij Sawimbulu, uiteraard gesitueerd in Afrika.

EEN VAN Ed McBains thrillerrijke politieromans, die allemaal spelen in het 87ste district van New York heet Fuzz. Binnenkort beginnen in New York de opnamen aan de hand van het door de maestro zelf geschreven scenario. Hij tekende dit met zijn eigen naam: Evan Hunter.

DE VROEGERE Franse rock & roll-zanger Johnny Hallyday zal onder regie van Claude Lelouch zijn levensverhaal door de camera's laten registreren onder de titel Adventure is Adventure, Annie Girardot, Jacques Brel en Lino Ventura helpen Hallyday bij zijn opvatting over publiciteit als beroemde zanger.

FRANCOIS TRUFFAUT heeft het eerdere gegeven van de film Jules et Jim ter harte genomen. Waren het toen twee jongemannen die om beurt naar de gunst dingden van een lieve jongedame, nu zijn het in Les deux anglaises et le continent twee Engelse jongedames die allebei verliefd zijn op en twintig jaar lang naar de gunst dingden van dezelfde man. De drie personages heten: Jean Pierre Leaud, Kika Markham en Stacey Tendeter.

JULIE ROBINSON, vrouw van Banana boat-zanger Harry Belafonte is te zien in Cuck and the Preacher, evenals haar echtgenoot en Sidney Poitier. Julie Robinson verhaalt de geschiedenis van een Indiaanse tolk en een voormalige cavalerie-soldaat, die ex-slaven tot gids dienden bij hun poging in het westen van Amerika een thuis te vinden.

P. J. M.

Eric Herfst - zijn show en de geboortexplosie

„Ik vind,” zegt cabaretier Eric Herfst met nadruk, „ik vind dat je met alles kunt spotten.”

En onder dat veelbelovende motto herrees enkele weken geleden het Lurelei-cabaret weer artistiek uit de as. Met een echte theatershow ditmaal: „Moeder, er komt een bevolkingsexplosie. Ja, kind, dat zal me een klap geven.” Een nieuwe vorm, een nieuwe bezetting ook onder de overigens beproefde leiding van Eric Herfst en tekstschrijver Guus Vleugel: met Elsje de Wijn, Ronny Bierman, Marnix Kappers, Jack Horn en Riet Henius. We spreken Herfst in het Amsterdamse Americain, waar hij een kaascroquet nuttigt en somber mompelt: „Hier zit ten minste geen kwik in.” Getweeën hadden we daarvoor al droefgeestig bepeinsd dat het op vele punten der LEEFBAARHEID in ons landje duidelijk de verkeerde kant uit gaat. Eric Herfst ziet dan ook geen reden om tijdens het gesprek zijn toch immer strakke contereitsel in een andere plooi te leggen.

Is al dit leed, zo vragen wij hem, de aanleiding geweest voor zijn nieuwe show?

Ons thema

Eric Herfst knikt langzaam van ja: „Tja. Ons thema is dus alles wat met de overbevolking te maken heeft. De consequenties van de vervuiling, de economische teruggang, de noodzakelijke maatregelen om de maatschappij opnieuw te organiseren. Wij zeggen alleen niet hoe dat moet gebeuren. Wij spuien eigenlijk geen kritiek. Wij signaleren problemen, waar iedereen mee zit. En we leggen duidelijk de nadruk op de komische kanten.”

Zo komisch is die situatie anders niet?

Herfst, moeilijk formulerend, langzaam pratend: „Jawel, jawel, toch wel. Zolang galgenhumor nog komisch is heb je komische situaties. Noem het maar een zonnige kijk op de naderende ondergang van de mensheid, die ik heb.”

„Die bevolkingsexplosie en alles wat eraan vastzit, dat is toch iets waar iedereen met spanning op zit te wachten. De opwindende die je kan hebben, hoe het gaat gebeuren. Dat gevoel heb ik zelf af en toe sterk. Iedereen weet nu dat er iets gaat gebeuren.

Misschien gebeurt er wel niets, dat geloof ik zelf nog altijd, maar kijk... je wikt, hè. Je weet het niet. Enfin, ik draag zelf niet bij aan de bevolkingsexplosie. Ik heb één kind en verder komt het niet. Eigenlijk zouden ze zoiets moeten belonen.”

Eric Herfst, zoon van het voormalige Amsterdamse pvda-raadslid Anton Herfst zat na de mulo enkele malen op de kweekschool, maar boog daarop af naar de pantomime. Van een studieverblijf in Parijs keerde hij teleurgesteld terug: „De mensen van wie ik iets wilde opsteken waren er niet.”

Lurelei

Samen met Ben Rowold begon hij toen een cabaretje, dat zij Lurelei noemden. Spoedig kwam Adèle Bloemendaal erbij en in 1961 ook Jasperina de Jong, met wie hij trouwde en het ouderschap deelt van de zeven jaar oude Pelle.

Jarenlang bespeelden zij het theatertje Paloni aan de Amsterdamse Leidseka-de. In 1967 volgde een artistieke scheiding met zijn vrouw. Lurelei veranderde van karakter en werd een produktiemaatschappij, waarvan Herfst samen met Hans Thobi, directeur is.

Hij bereidt onder meer de shows van Jasperina voor en zorgt nu zelf weer artistiek aan bod te komen in „moeder, enz.”

En nu: het milieu en hoe we dat in zijn ogen als eenvoudige Nederlanders moeten bekijken. Wat triest steekt hij zijn derde sigaret binnen een half uur op.

En zegt: „Kijk, dat is ook slecht voor je. En daar heb je het nou weer. Iedereen weet dat het verkeerd is, maar iedereen blijft er even blijmoedig mee doorgaan. Van hoog tot laag. Dat is met alles wat verkeerd is. Maar ik gun het de mensen hoor.”

Geleerden hebben in dit verband voorspeld, dat we nog maar zo'n 35 jaar te leven hebben, als we zo door blijven gaan?

Herfst, content achterover leunend: „Juist, ja en over vijf jaar begint het gedruvel al, niet? Het is zo somber dat bijna niemand het gelooft. Ik zelf zie het echt nog niet voor me. Maar het geeft allemaal wel een spanning, hè...”

Hoe ziet hij die toestand als cabaretier?

„Als ik het over zulke dingen heb, staat toch voor mij voorop: ik moet de mensen vermaken, al is het dan niet zo gemakkelijk. Ik wil die spanning overbrengen. Het is een soort documentatie, die ik er van maak. Eerst keihard de cijfers geven en dan laten zien hoe de mens dat in de praktijk verwerkt. Hoe het valt in een familie die aan een verjaardagspartijtje bezig is. Hoe je aan je borrel en je flesje fris op al die ellende reageert. Want zo moet je het natuurlijk zien. Op de televisie komt een meneer zeggen, dat het einde nabij is, maar wij zeggen op dat feestje: als ik nou toch kapot ga, trek ik nog maar iets open. Zo gaat dat.”

„Het is helemaal mijn bedoeling niet iemand op stang te jagen. Ik betwijfel trouwens of dat nog mogelijk is. Hoevel: de mensen vinden toch nog wel dat je met bepaalde dingen niet kan spotten. In documentaires voor de tv is

alles mogelijk, maar zodra je het op toneel doet, zien ze het niet zo zitten. Ik vind dat je met alles kan spotten." Met alles?

„Zeker, wat er ook gebeurt. Als je de gekke kant ervan ziet en die zie ik." Er zijn toch zaken in deze wereld, waarop een wat ingetogener reactie op zijn plaats is?

„Nou, laat ik dan zeggen: aan heel wat dingen zie ik gekke kanten, als dat beter is."

Fanatiek gepraat

Fel: „Dat doorgedraaide fanatieke gepraat vind ik nogal ridicuul. De mensen zien geen nuances meer zo langzamerhand. Als je geen tegenwicht hebt... de extremen zien zo hun eigen kantje, ze zien de betrekkelijkheid niet meer. Sommige acties tegenwoordig vind ik best goed, maar men ziet alles vanuit één gezichtshoek. Ik vind het zelf nog niet zo rottig in Nederland. We hebben het vrij goed."

Wat is zijn aanleiding tot een show als „Moeder er komt een bevolkingsexplosie?"

Eric Herfst: „Ach, zo'n aanleiding is bij mij door de jaren heen hetzelfde geweest. Zo gauw een bepaalde mening hier veel aanhangers krijgt, vind ik dat een reden om de bespottelijke kant ervan aan te halen. De mensen gaan zo vreselijk fanatiek op de dingen in. Wat geaccepteerd is als een nieuw idee wordt uitgedragen als een nieuw geloof. Die situatie, daar wil ik satire op maken."

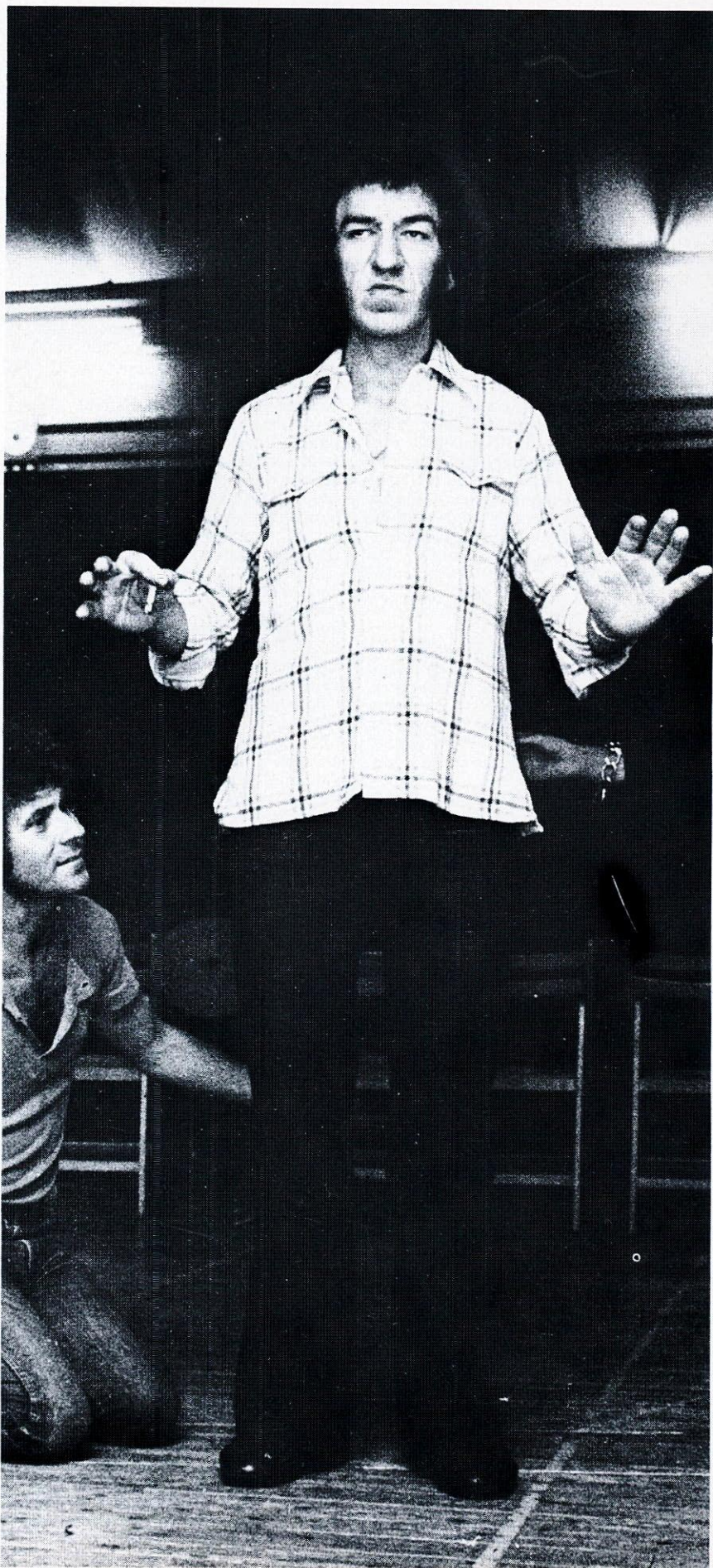
Welke prikkel houdt hem al die jaren vast?

„Je kan nu zo langzamerhand tenminste zeggen, wat je wilt. Je hebt nu wel de volle vrijheid om te doen en te zeggen wat je vindt. Alle taboes zijn nu doorbroken, we hoeven niet meer bang te zijn dat we iemand op zijn tenen gaan staan."

„De aandacht is er nu voor de dingen, waar het echt om gaat. Gerard Cox zong een paar jaar geleden eens een liedje „Arme Ouwe", in feite een liedje over de situatie. Maar eigenlijk is iedereen, die het hoorde, blijven steken bij een kreet over de koningin, die ook een arme ouwe werd genoemd. Het gaat om wat je bedoelt. Hete hangijzers, daar blijven de mensen meestal in steken. Na tien woorden horen ze een woord dat ze ongepast vinden en daar blijven ze zich de rest van de avond over opwinden. Er is altijd een grens geweest tussen dingen, die je in het gewone leven kan zeggen en op toneel."

Hij besluit: „Belachelijk is dat. Als het maar waar is wat je zegt. Alles moet je kunnen zeggen, wat je wilt. Maar ik hoop, dat het moment nu bereikt is, dat de mensen niet meer op de tenen worden getrapt...."

RIEN ROBIJNS

Bevrijding van vrouw en man

„Borsten, de tweeling van elke vrouw” staat er op de omslag van Avenue (november '71). En iets lager: „De vrouw in de mannenmaatschappij is niet gediend bij overdreven feminisme”. Eerst naar de borsten. Vier dubbele pagina's foto's met tekst. De eerste foto's zo kunstzinnig dat de aanwezigheid van borsten slechts vermoed kan worden; op de latere, heuse, blote borsten. De tekst, waarin mannen worden vereenzelvigd met brute beetpakkers, truitjes-loerders, eindigt met tips om de borsten niet te hoeven laten hangen. Tip vier: „Draag een beha, die zo goed past, dat je er niets van voelt. Je bent geen soldaat in koppel, draagriemen en eresnoer. Je bent vrouw”. De tip lijkt erg op een panty-advertentie elders in het blad: ... zo vrij als uw eigen huid! Misschien is dat wel de bedoeling.

In Avenue staat ook een verhaal over de plaats van de vrouw in de mannenmaatschappij. Het is geschreven op een afwijkende papiersoort, zoals zo vaak in vrouwenbladen gebeurt. Of omdat het dan beter opvalt en eerder gelezen wordt, of om duidelijk te laten zien dat de liberale redactie wel ruimte geeft voor controversiële denkbeelden, mits er in de vormgeving toch een zekere distantie tot uiting komt. Een teken van hypocrisie misschien, maar in ieder geval een teken van behoedzaamheid. Want in de bewuste boekbespreking staat erg veel lelijks over dingen die het blad Avenue koestert, ja, waar het zijn bestaansrecht aan ontleent. Zo zegt Lisa Hobbs in haar „Love and Liberation” (voor Avenue besproken door W. A. C. Whitlau) dat uit veel advertenties een grenzeloze minachting voor de vrouw spreekt. Ze illustreert: „Het echte probleem is hoe je de plaats waar je het meest vrouw bent fris moet houden en vrij van afstotende geuren. De oplossing van dat probleem is de fonkelnieuwe vaginale spray-odorant XXX”. En Lisa Hobbs concludeert dan: „Vrouw zijn betekent in de eerste plaats stinken, daar gaat de hele advertentie van uit”. Lisa Hobbs gaat er hard tegen aan. Het meest wezenlijke verschil tussen man en vrouw is dat vrouwen kinderen kunnen baren en mannen niet. Deze deugd, deze rol, deze functie en onderscheidingsmogelijkheid van de vrouw, verliest haar waarde in een wereld die we alleen nog kunnen redden als we zeer drastisch de geboorten gaan beperken. Ze zegt in niet mis te verstane bewoordingen: „Onze lichamen zijn in een overbevolkte wereld uit de tijd geraakt. Onze baarmoeders waarin kinderen groeiden, de weg waarlangs ze ter wereld kwamen, de borsten waarmee ze werden gevoed, al onze dierbare en kostbare kenmerken hebben evenveel waarde als het schroot op een autokerkhof”. Mannen

zijn ook fysiek sterker dan vrouwen, afgezien dan van de gemiddelde lange levensduur bij de vrouw, waarvoor men nog geen bevredigende verklaring heeft kunnen vinden. Maar aan dit verschil tilt Lisa Hobbs niet te zwaar: „Vrouwen weten dat mannen gewelddadig zijn, al noemen ze dat kracht, dat mannen vreemd zijn, al noemen ze het rechtvaardigheid, dat ze gevoelloos zijn, al noemen ze dat verstand”. In de samenvatting van haar boek wordt dan gewag gemaakt van het onvermogen tot analyse bij de vrouw, dat vermoedelijk geen aangeboren eigenschap is, maar het directe gevolg van een enge, benepen jeugd. Zo is het speelgoed van meisjes altijd af. Ze kan er weinig creatiefs mee doen en meestal is het gericht op haar latere, miezerige bestemming binnenshuis. Poppen om aan te kleden, fornuisjes en theeserviesjes. De jongen daarentegen krijgt spijkers, mecano-spullen, dingen waar hij zelf iets mee kan maken.

Als we weer verder lezen dan schrijft Lisa Hobbs over een interessant onderzoek onder honderdveertig meisjes van middelbare scholen (in Amerika?). Daaruit blijkt dat de opvattingen over de vrouw, ook bij jonge vrouwen in sterke mate door traditie bepaald worden. Er is nog weinig te zien van een soort nieuw bewustzijn. Want een proef met boekjes wees uit dat als de meisjes dachten dat ze door mannen geschreven waren, ze de verhalen beter vonden, dan wanneer voorgesteld werd dat ze door vrouwen geschreven waren. Ondertussen ging het natuurlijk om precies dezelfde verhalen. Ook Lisa Hobbs zelf ontkomt niet helemaal aan de neiging om vrouwen wat te kleineren, alhoewel ze zich daarvoor steeds een mannen-alibi verschaft. Als vrouwen solliciteren wordt er vóór alles naar de busten en benen gekeken (door personeelscheffs die natuurlijk altijd mannen zijn), vrouwen consumeren alleen, mannen produceren, mannen zijn handig, vrouwen zijn — als er iets kapot gaat — overgeleverd aan mannelijke reparateurs etc., etc. Hier krijg je de indruk dat het doel — vrouwen bewust maken — de middelen (overdrijving, generalisatie) heiligt en waarom ook niet.

Lisa Hobbs, die haar boek „Love and Liberation” noemde, gaat overigens minder ver dan haar vermaarde, Australische sexgenote Germaine Greer, die haar overpeinzingen de titel meegaf van „The female eunuch”, waarbij ze de vrouw voorstelt als een mislukte, onvolmaakte, geslachtsloze man. Ze is daarbij in het uitgelezen gezelschap van Aristoteles. Inmiddels weten we — Lisa Hobbs vermeldt het uitgebreid — dat man en vrouw tot in de kleinste cel fundamenteel verschillend zijn. Daardoor — zegt ze — zijn vrouwen-

bewegingen die zich ten doel stellen om de verschillen tussen mannen en vrouwen te verkleinen door de vrouwen maar vooral zo mannelijk mogelijk te maken tot mislukken gedoemd geweest.

In de visie van Lisa Hobbs is het huwelijk een van die barrières, die een effectieve vrouwelijke machtsontplooiing in de weg staan. Het huwelijk wordt vaak voorgesteld als een vrij drastische breuk met je vrijheid. Hoe vaak zeggen moeders niet tegen hun dochters: „Kind, neem het er van, nu kan het nog, als je straks getrouwd bent...” Het huwelijk is een naar binnengerichte eenheid, die uitgaat van het waanidee dat een man en een vrouw, eenmaal getrouwd, bij uitsluiting verantwoordelijk zijn (of kunnen zijn) voor elkaars volledige emotionele en intellectuele behoefte. Lisa Hobbs: „Het is juist deze filosofie die de eenzaam getrouwde mens geen andere weg laat dan het overspel”. Om dan van de treurige sleutelclub en partnerruiloostanden nog maar te zwijgen. Meer dan de helft van de mannen gaat in de meeste westerse landen wel eens vreemd tijdens zijn huwelijk en hij blijkt er altijd weer vrouwen voor te kunnen vinden, die lang niet altijd ongetrouwd zijn. „Vreemd gaan”, een veelzeggende uitdrukking, waarbij mij althans de rillingen over de rug lopen. Eigen haard is goud waard en doe maar gewoon dan doe je al gek genoeg. „Vreemd gaan”, de boosaardig geëtiketteerde tegenhanger van kneuterig conformisme.

Bij Lisa Hobbs gaat het niet in de eerste plaats om vreemd gaan of niet. Ook de vraag of vrouwen wel of niet buitenshuis moeten gaan werken is een schijnvraag in een wereld waarin economische groei, carrièrezucht en competitie tezamen met de snelle bevolkingsgroei en vervuiling de grootste bedreigingen vormen. Het strijdpunt „Baas in eigen buik” verftelt als de aandacht verschoven wordt naar de geboortepreventie, omdat kinderen maken en krijgen niet langer als deugd gewaardeerd worden. Ook unisex, kleding waarin de verschillen tussen man en vrouw zo klein mogelijk voorgesteld worden, is pure nonsens. Lisa pleit voor een psychologische aanpak. Het gaat om de opvoeding. De flauwekul van de rose en blauwe strikjes als onderscheiding van jongetjes en meisjes. Een opvoeding die gericht moet zijn op openheid, eerlijkheid en creativiteit en op de verschuivende functie van de vrouw, die niet langer maar in de eerste plaats moeder zou moeten zijn. De vrouw is niet langer de slaaf van haar huishouden, want ze heeft een autootje, papieren doekjes, mixers, allesreinigers, wasmachines en plastics. Maar als we een

leefbare toekomst willen voor mannen en vrouwen moeten we af van de autootjes, papieren doekjes, handmixers, allesreinigers, wasmachines en plastics en een stapje terugdoen naar de fiets, de linnen handdoeken, de handpers, de groene zeep, de wastobbe en de kartonnen dozen. Want de energiebronnen raken uitgeput, de elektriciteitscentrales veroorzaken nu al een levensgevaarlijke termische belasting van het drinkwater en auto's, plastics en moderne wasmiddelen zijn de grootste vijanden van ons milieu. In dit perspectief gezien is de vrouw die kritiekloos koopt wat de reclames haar aanbieden niet slechter dan de man die — met zijn grotere creativiteit? — de reclames ontwerpt en de overbodige produkten maakt. Man en vrouw moeten beiden hun creativiteit anders gaan richten. Want als we ons beperkingen moeten gaan opleggen in de aanschaf van duurzame gebruiksartikelen, in de produktie en de consumptie, krijgen we meer vrije tijd, meer tijd voor onderwijs en dienstverlening en het is maar de vraag of de man die veranderingen beter verwerkt dan de vrouw. Vlucht in het werk, carrière-drang zijn nu nog steeds eigenschappen die de status en het prestige vergroten.

Een oude strijd bij de bevrijding van de vrouw is de strijd om de gelijkheid van beloning, de gelijkheid van kansen. Telkens duikt hij weer even op in de kranten: de vrouwelijke, Israëlsche soldaten, de vrouwelijke buschauffeur, de vrouwelijke bankwerker en als „zielige” pendanten de eerste mannelijke kleuterleidsters, de enkele jongen op de huishoudschool. Het NVV heeft eindelijk gezegd verschillen in beloning tussen man en vrouw (bij gelijkwaardig werk) niet langer te tolereren. Als we door de bril van Germaine Greer en Lisa Hobbs kijken kan het niet de grootste wens van vrouwen zijn om ook soldaat te mogen worden als je eerder gezegd hebt dat vrouwen zo goed zijn, omdat het altijd de mannen zijn die ten strijde trekken. Germaine Greer zegt aan het eind van haar boek — ik vertaal het even — „Het gaat om het plezier in de strijd. De revolutie is het feest van de onderdrukten. Om bevrijd te worden van schuld en schaamte en de bandeloze zelf-discipline die vrouwen zich opleggen. Het gaat veel verder dan gelijke betaling voor gelijk werk, want de hele werksituatie moet radicaal veranderd worden. De roep om gelijke kansen is onbegrijpelijk, want het grijpen van kansen betekent vaak een beperking in een heleboel andere, aantrekkelijke mogelijkheden. Als we onze weg naar de vrijheid vervolgen zullen we direct ontdekken dat de mannen helemaal niet vrij zijn en dat die daarom proberen vol te hou-

den dat niemand vrij kan zijn. Wij kunnen dan alleen antwoorden door te zeggen dat slaven hun meesters tot slaaf maken, tenzij ze ons volgen en uit hun tredmolens stappen. Het oude proces moet doorbroken worden, niet geïmmitieerd. Bittere vrouwen zullen je oproepen om met hun strijd mee te doen, maar je hebt al te veel te doen”. De beide recente boeken waar we het hier over hebben, zijn bij de klassieke bewegingen voor de bevrijding van de vrouw (Woman Power, Woman's Liberation) niet al te gunstig ontvangen. Vijanden werden tot medeslachtoffers, proberen te bereiken wat mannen ook bereiken werd geridiculiseerd en in plaats van harde, politieke actie wordt nu mentaal-psychologische verandering gepropageerd van het type: „Doe waar je zin in hebt en als iets niet lukt, wordt dan geen gefrustreerde strijdster maar ga iets anders leuk doen”. De oppositie verzwakt door onenigheid. Maar de visies van Germaine Greer en Lisa Hobbs zijn te intelligent geformuleerd om ze zo maar naast je neer te leggen. Wat gebeurt er intussen in ons land? Er komt langzamerhand weer wat leven in de brouwerij. Dolle Mina heeft pas een landelijk weekend gehouden en komt binnenkort met studiemappen. Het zou leuk zijn als daar iets van de hier besproken ideeën in door zou klinken. Maar verder gaat het allemaal kalmjes. Voor de laatste — wel zeer onbeduidende — storm in een glas water zorgde Joke Kool-Smit bij het verlaten van de Amsterdamse gemeenteraad. Ze ging weg vanwege de schuine praatjes van de mannen in de raad, waarbij het er om zou gaan wie de grootste pik kon opzetten. Maar als ze terug zou komen met haar feministen, konden we nog wel iets anders beleven! Er is veel om deze afscheidsrede gelachen, vooral door vrouwen. In Propria Cures werd haar bazelpraat afdoende doorgeprikt door Mensje van Keulen.

Het is nog maar twee jaar geleden: Dolle Mina's binden herenkrullen dicht met roze linten, ze delen condooms uit, verstoren de Miss Holland-verkiezingen, bezetten de Margrietredactie en verbranden corsetten. Dolle Mina is geboren. Ze worden uitgenodigd om lezingen te komen houden in progressieve vormingscentra en als gezagsdragers geïnterviewd worden, wordt ze stevast gevraagd: „Wat vindt u van Dolle Mina”. De antwoorden zijn vaak: „Een leuk, fris initiatief. Ze hebben wel gelijk, al ben ik het met de methoden niet altijd helemaal eens”. De methoden zijn dan altijd de stok om de hond (het doel) te slaan. Toch heeft Dolle Mina de wind mee. De naam en presentatie zijn goed gekozen. Ze worden niet weggeschreven als manwijven, kenau's en

lesbiennes die last zouden hebben van penisnijd en castratie-angst. Bij de eerste optredens was het devies dan ook: zorg dat je er goed, aantrekkelijk uitziet. Tegen de Haagse Post zei een van de Dolle Mina's daarover: „Dat was wel een beetje oneerlijk omdat we er juist tegen vochten dat de vrouw als lustobject gezien werd”.

Slim was ook om niet te zeggen dat je politiek bedreef. Het Mina-standpunt was: laat dat de mensen zelf maar ontdekken. Daardoor werden ze niet te makkelijk op de linkse activisten-hoop gegooid. Toch was de beweging wel in linkse kring ontstaan. Daar ervaren meisjes dat het altijd de jongens waren, die het woord voerden, dat meisjes vaak gezien werden als activisten-hoertjes (ze snappen niks van onze bijeenkomsten, maar ze proberen kerels te versieren) en tot hun ontsteltenis merkten de meisjes die aan de Maagdenhuis-bezetting hadden deelgenomen dat de rechter hen weigerde te straffen. Terwijl hun vriendjes wel de gevangenis ingingen, lukte hun dat niet. Daaruit bleek dat vrouwen niet als gevaarlijk gezien werden. Voeg daarbij de ervaringen in het café — een meisje alleen wil versierd worden en als ze een vreemde man een pilsje aanbiedt, gaat die raar doen terwijl het omgekeerde heel normaal lijkt — en het wordt begrijpelijk hoe Dolle Mina ontstond. Het ging Dolle Mina niet om één probleem, maar om mentaliteitsverandering en structuurveranderingen. Vanaf het begin ging het niet om de vrouwenemancipatie, maar om de verheffing van iedereen en daardoor raakte de beweging niet geïsoleerd. Na de eerste geestdriftige en ludieke acties waarbij een goed image gevestigd werd, liep de zaak langzamerhand dood. Maar wel werd bereikt dat er nu anders over de rol van de vrouw gesproken wordt dan drie jaar geleden. De nieuwe boeken die we in dit artikel genoemd hebben, kunnen de vrouwenbeweging misschien een nog principiële ondersteuning geven. Vanuit de gedachte dat de positie van de vrouw nooit verbeterd kan worden, zonder de positie van de man daar bij te betrekken. Het meisje in de garnizoensplaats weet daarover mee te praten. Want lange tijd met mannen onder elkaar „opgesloten” zitten, maakt sommige mannen knap hitsig. Met kamfer en eieren komen we er niet.

JAN HAASBROEK

Germaine Greer, „The female eunuch”, Paladin, London, 1971
Lisa Hobbs, „Love and Liberation”, New York, 1970 binnenkort in Ned. vertaling als „Liefde en Bevrijding”, Anthosboek, Baarn, prijs f 9,75. Avenue, november 1971 HP-magazine, 11 maart 1970.

